

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Катя Дионисиева,
ЮЗУ “Н. Рилски”-ФОЗЗГС, Благоевград
на **дисертационен труд** за присъждане на образователна и научна
степен „**доктор**“ в област на висшето образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.2 Педагогика,
докторска програма *Специална педагогика*

на тема:

“СЪЗДАВАНЕ НА РАЗВИВАЩА СРЕДА, ПОДПОМАГАЩА КОРЕКЦИЯТА НА ПОЗНАВАТЕЛНАТА АКТИВНОСТ НА ДЕЦА С УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ”

разработен от докторант **Атанасиос Димостенис Катерис**
с научен ръководител: **доц. д-р Пелагия Терзийска**

Представени материали:

- ✘ *Дисертационен труд* е разработен в обем от 252 печатни страници, от които 209 страници основен текст, библиография, 43 стр. приложения и списък на публикациите. Дизайнът на разработката следва общоприета структура: увод; три глави, от които I и II -литературен обзор, III - постановка на експерименталната работа и анализ на получените резултати; заключение, научни приноси, библиография, списък на публикациите на докторанта. Цитираните литературни източници са общо 217, като от тях 190 - на латиница, 6 на български език и 21 от интернет източници. Отделно е представена литература, свързана с въпросника за учители (20 източника, от които 16 заглавия на латиница и 4 интернет – източника).
- ✘ *Автореферат* на дисертация за образователна и научна степен “доктор” с обем от 52 стр.
- ✘ *Списък от 4* самостоятелни публикации по темата на дисертационния труд, отпечатани в периода 2014 – 2018 г. в български периодични издания (2) и сборници от научни конференции (2).
- ✘ *Актуална автобиография.*

Актуалност на разработката:

Съвременните тенденции в образованието наложиха модела на приобщаване към естествената социална и учебна среда за децата със специални потребности, включително и тези с интелектуални нарушения, за които в недалечното минало единствена възможност беше специалното училище. Изграждането и поддържането на стимулираща учебна среда е основна задача на приобщаващото образование, изисква преосмисляне на традиционните методи и похвати в преподаването и налага промяна, често идваща от практиката. От тази гледна точка темата на дисертационния труд на А. Катерис, свързана с неговите професионални интереси и педагогически опит,

е актуална и ценна както за практиката, така и за изследователите, търсещи нови механизми на организация на учебната среда, оценяваща потенциала на децата с увреждания и стимулираща тяхното социално и познавателно развитие.

Съдържателна характеристика:

Уводът на дисертацията въвежда в темата на научната разработка и насочва вниманието към необходимостта от създаване на подходяща учебна среда, която да стимулира едновременно социално функциониране и познавателно развитие на децата с интелектуални нарушения. Още тук са изведени целите на литературния обзор, хипотезите, целите и задачите на експерименталната работа. Разкрита е мотивацията на докторанта за избор на темата. Накратко е представено съдържанието труда, което не е задължителен елемент на увода.

Първа глава включва три основни раздела, в които последователно са разгледани основните психологически и педагогически характеристики на децата с интелектуални нарушения. В първия раздел е направен преглед на променящите се дефиниции на умствената изостаналост в исторически план, на най-важните и разпространени класификации на нарушението, като тези, въведени от СЗО чрез актуални версии на МКБ 10 и 11, променящи концепцията за интелектуалните нарушения на развитието и утвърждаващи нова терминология. Във втория раздел вниманието е насочено към особеностите в познавателното развитие при интелектуални нарушения с акцент върху училищната възраст и корелира с темата на дисертацията. Следва кратък преглед на особеностите в когнитивните процеси, значими за формирането на умения за учене. В третия раздел са представени образователните аспекти, свързани с процесите на включване на децата с интелектуални нарушения в общообразователното училище. Дискутирани са проблемите на оценяването, съдържанието на обучението, ролята на индивидуалния образователен план (ИОП), стратегиите и похватите, прилагани в обучението, ролята на новите технологии в преподаването.

Във **вторя глава** целево е предложен литературен обзор, изучаващ характера на образователната среда и нейната роля в познавателното развитие на учениците с интелектуални нарушения. В центъра на вниманието са предпоставките и изискванията за създаване на среда, стимулираща и коригираща познавателната активност на децата с интелектуален дефицит. Литературният обзор тук включва актуални изследвания (напр., ЮНЕСКО, 2016) и препоръки за цялостен дизайн на учебната обкръжение и по-конкретно на класната стая като най-значима среда, стимулираща развитието на ученика, преодоляването на поведенчески проблеми, предпоставките за социално взаимодействие на децата с интелектуални нарушения с връстниците им без отклонения в развитието. Вниманието на автора е насочено също към развитието на уменията за учене, прилаганите педагогически стратегии, достъпността на учебното съдържание в общообразователното училище,

свързано с трудностите в развитието на познавателните умения при интелектуален дефицит. Проучено е и значението на информационните технологии за стимулиране на ученето чрез богато визуализиране на учебното съдържание в контекста на преподаването и ученето.

В **трета глава** на дисертационния труд е представено проведеното емпирично изследване, което има два основни компонента: (1) Анкетно проучване на мнението на учители от общообразователното училище относно ролята на стимулиращата учебна среда за коригиране на познавателната активност на учениците с интелектуални нарушения, и (2) Авторски експеримент с моделиране на елементи от учебната среда в класната стая.

Последователно са представени мотивите на докторанта за избор на инструментариум, описание на участниците в анкетното проучване, дизайна и съдържанието на анкетата по групи въпроси. Маркирани са етичните въпроси, свързани с изследването. Предоставена е информация за пилотното прилагане на анкетата, разработена от автора. Тук възможните отговори са структурирани по модела на оценъчните скали на Likert (“strongly agree – strongly disagree”), приложими при проучване на опита на анкетираните. При оценяването на резултатите от анкетирането са приложени количествен и качествен анализ и подходящи статистически методи (SPSS version 22), с които да се провери валидността на издигнатите хипотези.

Анализът е разделен на две части, като всяка има своя специфика – обработка и анализ на данните от проучване мнението на учителите за значимите елементи на учебната среда, допринасящи за коригиране на познавателната активност на интегрираните ученици с интелектуални нарушения; описание и анализ на собствения експеримент за оптимизиране на елементи от учебната среда, приобщаваща ученици с интелектуален дефицит.

Резултатите от анкетното проучване са коректно представени, подложени на статистически анализ и интерпретирани. Прави впечатление много добрата визуализация на данните чрез таблици и графики. Организацията и резултатите от проведения експеримент са представени описателно, но това не омаловажава неговото значение. В края на анализите във всеки раздел са изведени обобщения, свързани с доказването на издигнатите хипотези. Обобщението в края на трета глава синтезира резултатите от цялостното експериментално изследване. Направени са препратки към актуални официални документи, регулиращи дизайна на учебната среда в гръцкото училище, отворено за интегриране на ученици със специални образователни потребности. Тук прави впечатление умението на автора да търси корелации или обяснения на установени зависимости, позовавайки се на резултати от публикувани изследвания по темата на дисертацията.

В **заключението** са обобщени резултатите от цялостната работа на докторанта, проучваща водещите социални и образователни фактори и доказваща тяхната коригираща роля в познавателното развитие и успешното приобщаване на децата с интелектуални нарушения.

Приносите от научното изследване на докторанта са коректно изведени и представляват реален резултат от продължителна и задълбочена изследователска работа.

Приложеният **автореферат** е разработен съгласно изискванията и напълно отговаря на съдържанието на дисертационния труд.

Описаните 4 **публикации** са по темата на дисертационния труд и отговарят на регламента за допускане до защита.

Оценявам високо дисертабилността на темата на научната разработка на докторанта и качеството на цялостния труд. Правят впечатление научният стил, умелото боравене и използването на актуални, съвременни литературни източници, прецизното структуриране, представянето и обсъждането на конкретни проблеми по темата на изследването. Богатото онагледяване (78 таблици и графики и 5 диаграми в текста; 24 таблици и 10 фигури в приложенията) прави по-убедително представянето на дискутираните проблеми, доказването на издигнатите хипотези в емпиричното изследване и заключителния анализ. Намирам за значими резултатите от дисертационния труд и приносите на докторант А. Катерис за обосноваване на необходимите промени в общообразователното училище, стимулиращи успешното включване на децата със специални потребности.

Въпрос по дисертационния труд:

- Какви механизми бихте препоръчали за преодоляване на пропуските в използването на образователен софтуер, установени чрез проведеното анкетно проучване?

Заклучение:

Убедена съм, че дисертационният труд на Атанасиос Катерис заслужава **висока оценка**. Докторантът отговаря на всички изисквания по представени пред журито документи. Ето защо предлагам на колегите от научното жури **да гласуват присъждане на научна степен „доктор“ на Атанасиос Катерис в професионално направление 1.2 Педагогика - Специална педагогика**.

09.01.2019 г.
гр. София

Изготвил становището:
(доц. д-р Катя Дионисиева)